

In memoriam

**Богумил Храбак
(1927–2010)**

У хладном и снијегом завијаном Београду, 11. децембра 2010. године заувјек је очи склопио, последњи српски полихистор, професор Богумил Храбак.

Богумил Храбак рођен је 11. јануара 1927. године у Зрењанину, у службеничкој породици, од оца Богумила Храбака и мајке Данице Шупут. Основну школу и гимназију похађао је у родном мјесту и Сенти. У октобру 1944. године ступио је у партизане, а демобилисан је 1945. године. Након полагања матуре, 1946. године „под јаким притиском марксистичке идеологије“, својих претпостављених, професор Храбак слушао је наставу на Филозофској групи која није испунила његова очекивања. Не желећи да постане „фразер“, како је говорио, прешао је на Историјску групу и након неколико недеља, под вођством проф. др Јорја Тадића отишао је у Дубровник и провео десетак дана на ишчитавању архивске грађе,

што је пресудно утицало на његов даљи рад. Од тад, па све до избијања грађанског рата 1990. године, проводио је дане и године читајући и исписујући архивску грађу. Током трећег семестра студија, Б. Храбак је на часовима проф. др Васе Чубриловића и проф. др Јорја Тадића читао на семинарским часовима необјављену грађу коју је прикупио током љета у Државном архиву Дубровника. За његова тадашња истраживања, која је презентовао као семинарске радове, проф. Тадић истицао је да су на нивоу докторских дисертација неких страних Универзитетима. До дипломирања је радио као књижничар у библиотеци Семинара за националну историју. На историјској групи био је студент генерације, дипломиравши фебруара 1951. године средњом оцјеном 9,90.

Од фебруара 1951. до децембра 1957. године, био је асистент на Филозофском факултету у Београду. Докторирао је 1957. године са докторском тезом *Дубровачки извоз житарица и варица из Отоманског царства до почетка XVII столећа*. Његова докторска дисертација, на 940 густо куцаних страница, била је прва дисертација из области историје одбрањена на Филозофском факултету у Сарајеву 1957. године.

Од 1957. године радио је у Војноисторијском и Институту друштвених наука до септембра 1965. године. Предавао је на више високошколских установа. Паралелно од октобра 1958. до новембра 1967. године обављао је дужност секретара хуманистичких друштвених наука у Савезном савјету за научни рад (Милентије Поповић). За свој рад у Савјету и Институту, гдје је био на дужности управника одјељења (1962–1965) одликован је орденом рада са златним вијенцем.

На Филозофском факултету у Приштини, био је оснивач и шеф Одсека за историју. Од краја 1968. године морао је да се прихвати дужности консултанта за питања Универзитета и научног рада при покрајинској скупштини. У периоду 1976/77. био је хонорарни директор Института за историју радничког покрета.

Године 1978. изабран је за редовног члана „Академије наука и уметности Косова“, која је укинута 1990. године. Сљедеће, 1979. године напустио је стални радни однос у Приштини и од новембра прешао на Филозофски факултет у Новом Саду, гдје је радио до пензионисања, фебруара 1993. године. И након пензионисања интензивно се бавио научним радом.

Од 1995 до 1999. године хонорарно је изводио наставу на катедри за историју у Никшићу. У Бања Луци је радио од 1994. до 2001. године. Ни Приштину, друго политички узаврело подручје није заборавио. На магистарским студијама од 1985 до 1998. године изводио је наставу, са мањим прекидима. Након прогона српског становништва 1999. године, катедра за Историју Приштинског Универзитета привремено је премјештена у Блаце, а потом у Косовску Митровицу. И у таквим околностима професор

Храбак долазио је и изводио наставу и обучавао кадрове на III степену, који су пред њим бранили магистарске и докторске радове.

Од самог почетка научног истраживања, па до последњег дана, Б. Храбак се определио за архивско истраживање, у свакој прилици оштро критикујући истраживања базирана на литератури и објављеним изворима, називајући их „компилацијама“ а њихове ауторе „кабинетским синтетичарима“. Професор Храбак је проводио дане и мјесеце читајући и исписујући грађу у архивима Дубровника, Задра, Сплита, Ријеке, Котора, Херцег Новог, Рима, Венеције, Анконе, Париза, Будимпеште, Истанбула, Беча и др., настојећи да анализом докумената, дакле фактографијом, обогати и увећа историјска научна сазнања.

Бавио се темама које су хронолошки и тематски биле разноврсне. Област његовог истраживања првенствено је била Балканска трговина. Значајан број радова посветио је економским, али и другим везама између Балканског, Апенинског и Пиринејског полуострва, али и Афирке. У бројним радовима истраживао је Млечане, Фирентинце, Каталонце, Манфредоњане, као и везе између Дубровника и Португалије, затим Апулије, Марке, Ромање, Сенегалије, Реканатија, Риминија, Пезара и др. Бројне и значајне радове објавио је и из историје Русије. Обимне студије написао је о Јеврејима, али и Јерменима у балканским земљама и Београду. Бавио се и улогом масона у стварању Југославије.

Иако је све посматрао кроз призму европских догађања, није запостављао локалну, односно регионалну историју, већ је истраживао прошлост: Ваљева, Краљева, Чачка, Ужица, Пријепоља, Пљеваља, Новог Пазара, Тутина, Рашке, Звечана, Косовске Митровице, Пећи, Врања, Битоља, Прилепа, Ниша, Лесковца, Прокупља, Бара, Грбља, Херцег - Новог, Сења, Раба, Обровца, Горажда, Мостара, Сарајева, Требиња, и др.

Нема ниједног увозно-извозног артикла који се помиње у средњовјековним документима, а да није проучаван од стране професора Храбака. Засебне радове посветио је трговини жита, соли, металима, воском, тканинама, вуном, материјалима за бојење, кожом, сапуном и другим артиклима. Истраживао је и све видове организације и начина пословања између наведених подручја: кредите, мјенице, осигурање, трговачка друштва, возарину-пловидбу и разне сметње попут гусарства и епидемиолошких прилика које су ометале пословну сарадњу, па је као резултат тога настао завидан научни опус, који броји око 700 библиографских јединица.¹

Дар за писањем показао је још као основац, објавивши 1936. године у часопису „Југословенче“ први рад. Некако симболично, са називом

---

¹ Р. Пекић, Библиографија академика Богумила Храбака, Међународни тематски зборник „Живот и дело академика Богумила Храбака“, Косовска Митровица 2011, 605-653.

поменутог часописа, професор је носио жал за нестанком Југославије, што је јавно и истицао.

Од студија монографског карактера издвојили би: *Смиљанићи од Задра соколи; Бој на Карановцу; Извоз житарица из Османлијског царства у XIV, XV и XVI столећу; Југословенски заробљеници у Италији и њихов добровољачки покрет 1915–1918; Арбанашки упади и побуне на Косову и у Македонији од краја 1912. до краја 1915. године; Силе Антанте и Сједињене Америчке Државе према Бугарској 1915–1918; Дезертерство, зелени кадар и превратна анархија у југословенским земљама 1915–1918; Никшић до почетка XIX. века; Призренска арбанашка лига 1878–1881; Фоча до крај XVIII века; Подгорица до почетка XIX вијека; Цемијат; Босна и Херцеговина у доба Првог српског устанка; Дубровачка осигурања робе и бродова балканских и анадолских Јевреја 1539–1654; Јевреји у Београду до стицања равноправности (1878) итд.*

Поред наведеног, објавио је и пет књига, под насловом „*Арбанашке студије*“, гдје је сублимирао своја ранија истраживања, допунивши их новијим открићима. По истом принципу од 2003 до 2010. на око 3.000 страна објавио је седам књига које носе наслов „*Из старије прошлости Босне и Херцеговине*“. Само оно што је урадио за историју Босне и Херцеговине, највећи дио историчара не може да оствари током цјелокупне научне каријере.

На гробљу у Новом Бечеју, поред својих родитеља 14. децембра 2010. године сахрањен је научни великан, један од последњих припадника „старе гарде“ како је волио да каже за себе и своје колеге „исписнике“ професор Богумил Храбак. Остао је упамћен да је пуно тражио од студената и кандидата. Својим грандиозним научним радом осигурао је себи одлазак у легенду и незаборав, а сигуран сам да ће његова највећа љубав историја, обезбиједити почасно мјесто.

На крају, у име свих његових захвалних ученика, могу да кажем:

драги професоре, хвала Вам.

Доц. др Радмило Пекић